

Zullen wij ons laten weerhouden van trouw aan het Woord des Heeren door eigen berekening en door ander luide voorspelling, dat zij onze Kerken te staan zal komen op het verlies van vele harer leden?

Ook dit offer zou, zoo trouw aan het Woord het eische, hoe smartelijk het vallen mocht, gebracht moeten worden. Doch als Zijn Kerk de mogelijkheid van dezen eisch gaat wegen, legt Christus de zekerheid eener belofte daartegen in de schaal.

Deze belofte, dat Hij, Die den sleutel Davids heeft, Die opent en niemand sluit en Die sluit en niemand opent, der Kerk, die Zijn Woord bewaart een deur voor het Woord zal geven, die niemand sluiten kan en dat Hij van Zijn felste vijanden als overwonnenen, neem, als gewonnenen aan haar voeten zal brengen.

En als ware dit nog niet genoeg, laat de Koning — want Hij is mild — een tweede belofte volgen.

Deze, dat wie Zijn Woord bewaart, in de ure der verzoeking die komt door Hem bewaard zal worden.

De ure der verzoeking is voor de Kerk des Heeren van nu als negentien eeuwen geleden voor die van Philadelphia: komende. Ze is nabij. Zij kwam. Zoo zij het schild des Konings over zich uitgestrekt wil zien, dat zij dan het hare moedig opheffe over Zijn Woord!

En nog gaf de Koning aan wie getrouw is tot het einde hiermee niet Zijn laatste en beste belofte. Het is de verzekering, dat wie Zijn Woord bewaart en daarmee „houdt wat hij heeft“, het eeuwig der standvastigheid dragen zal in Zijn hemelsch koninkrijk.

Ik zal hem maken tot een pilaar in den tempel Mijns Gods en hij zal niet meer daartuit gaan; en ik zal op hem schrijven (wat hij bewaarde) den naam Mijns Gods en den naam der stad Mijns Gods, namelijk van het nieuwe Jerusalem, dat uit den Hemel van Mijn God afdaalt en ook Zijn Nieuwen Naam.

Broeders, zij dit Woord des Konings ons prikkel en richtsnoer bij al onzen arbeid en doe Hij Zelf ons werk wel gelukken.

Wij meenen hun, die de nummers van ons blad bewaren en iederen jaargang laten inbinden, er een dienst mee te bewijzen, de rede te laten afdrucken.

Ofschoon wij deze week nog niet over de gewone ruimte beschikken — die bekomen we eerst in het volgende nummer — stam we van onze eigen plaats gaarne wat aan het kostelijk woord van Dr. Fernhout af.

Mogen onze lezers er evenzeer onder den indruk van zijn als de Synode-leden het waren.

HEPP.

PERS-SCHOUW.

„De letter doodt.“

Niet vaak, misschien wel nooit, is in deze rubriek uit een preek geciteerd. Toch kan het geschieden; want een regelmatig verschijnende preekenbundel valt min of meer onder de periodieken. En ook al was dit niet zoo, dan wil ik toch niet graag aan de lezers van dit blad onthouden, enkele mooie en voor dezen tijd doeltreffende woorden, die Dr. H. A. van Andel, onze missionaire predikant te Solo, schreef in een preek over „De letter doodt, maar de Geest maakt levend“. Deze preek verscheen in „Lid de Levensbron“. Omdat de tekst van zoo-even den laatsten tijd herhaaldelijk genoemd werd, en niet altijd volgens plicht in het rechte lid van Wetenschappelijke exegese geplaatst wordt, geef ik hier eenige citaten uit de preek:

Weinige woorden uit de Heilige Schrift zijn zoo vele malen misbruikt als dit woord van Paulus. Hardnekkig heeft een dwaling zich aan dit woord vastgeklampt om zich staande te houden. Het Mysticisme, dat het zwaartepunt der openbaring uit de Schrift, het voorwerp des geloofs, verlegt in het geloovig bewustzijn, het onderwerp des geloofs; dat de eigenlijke bron van openbaring zoekt in het hart van den geloovige; dat Mysticisme poogde en poogt zijn goed recht te bewijzen door dit woord.

„Door dit woord?“ Neen, eigenlijk niet. Want men veranderde de uitspraak van Paulus om haar voor zijn dwalend inzicht pasklaar te maken. Men maakte er iets heel anders van, namelijk: „de letter is dood“. Zonder eenigszins op het verband, waarin deze uitspraak voorkomt, te letten, verklaarde men dan, dat die „letter“ de Heilige Schrift was. Men stelde de uitspraken van den Bijbel lang en verhoef hoog de inspraken van zijn eigen hart. Met een zekere minachting zag men neer op wie den Bijbel aanvaardde en verklaarde naar zijn letterlijken zin; men ging achter de woorden iets anders zoeken, een zogenaamde geestelijke betekenis achter de letterlijke betekenis, een waarheid achter de waarheid. De opvatting van hen, die zich hielden aan den Bijbel in zijn letterlijken vorm, veroordeelde men als „letterknechterij“.

De zogenaamde Ethische Schriftbeschouwing onzer dagen vertoont dit Mysticisme in een nieuwerwetischen vorm. Zij verheft „het geloof der Gemeente“ ten koste van den geloofsinhoud der Heilige Schrift. Zij plaatst de persoonlijke „Christuservaring“ van den geloovige als bron van kennis naast of boven den „Christus der Schriften“. En in de taal van onzen tijd, die met „realiteit, werkelijkheid“ dweept, spreekt zij van een „hogere werkelijkheid“ die de historische werkelijkheid van het Bijbelsch verhaal, zelfs van de „hoogst denkbare werkelijkheid“, die boven de eenvoudige werkelijkheid naar den letterlijken zin van den Bijbel zou uitgaan. Een werkelijkheid achter of boven de werkelijkheid.

De tegenstelling tusschen de letter als „dood“ en den Geest als „levend“ is een valsche tegenstelling. Want Bijbel en Geest vormen geen tegenstelling. De Bijbel is het Woord van den Geest en de Geest is de Geest van het Woord. Door den Geest ingegeven, draagt de Bijbel de meening des Geestes onder de menschen uit. Ende Geest bedient zich van dat

door Hem tot stand gebracht Woord om de harten te veranderen en zondaren te bekeeren tot God. De Bijbel mag niet losgemaakt worden van den Geest. Die hem vormde en met Zijn kracht bezielde. En daarom is de Bijbel niet dood, maar levend en krachtig en scherp snijdend meer dan eenig tweesnijdend scherp zwaard.

Paulus zegt volstrekt niet, dat de letter dood is, maar dat zij doodt, dat zij zeggen, dat zij doodmaakt, doodslaat. Die letter dient zelf wel terdege te leven, zal ze zoo sterk wezen, dat zij anderen kan doden. Indien zij door een vijandelijke linie wilt heendringen, is het niet erg, als ge daar een dooden soldaat ziet liggen, maar het is wel erg, als ge daar een soldaat ontmoet, die het geweer op u aanlegt om u als spion dood te schieten. Een soldaat, die dood is, is heel wat minder gevaarlijk dan een soldaat, die doodt. Voor een dooden leeuw op den weg behoeft ge niet te vreezen, maar een doodende, verschrikkende leeuw doet u sidderen en vluchten. En als men nu van de letter, die doodt, maakt een letter, die dood is, dan keert men de betekenis van Paulus' uitspraak precies om.

Het verband, waarin onze tekst voorkomt, toont overvloedig duidelijk aan, wat Paulus met „de letter“ bedoelt. Hij spreekt over „letteren, in steenen ingedrukt“, over wat „geschreven is in steenen tafelen“, over Mozes en zijn verblijf op den berg Sinai, en maakt een tegenstelling tusschen de bediening der wet in het Oude en de bediening des Geestes in het Nieuwe Testament. Dit alles toont afdoende, dat met „de letter“ bedoeld is: de wet der tien geboden. Die wet, op Sinai in steenen tafelen geschreven, is de letter, die doodt.

Dat „de letter“ (die men niet vereenzelvigen mag met „de theologie“, of de uitwendige eischen), dat de letter, d.i. de wet, dan ook veel leven bewees te hebben, omdat ze door den Geest tot het God gevalige en den zondaar en de kerk noodzakelijke „dooden“ gebruikt werd, en dat ze daarom niet mag veracht worden en allermint tegenover den Heiligen Geest en zijn werk in het hart („de religie“) mag worden gesteld, heeft Dr. v. Andel o.m. in deze woorden uitgedrukt:

Maar tegelijk krijgt de zonde door de wet een des te schuldiger karakter. Hoe beter het verbod bekend is, des te erger is de overtreding. De wet maakt de zonde strafwaardiger door de verantwoordelijkheid van den zondaar te verhoogen. Door haar wordt de zonde bij vergissing tot zonde met opgeheven hand. Dwaling wordt leugen. Onnadankbaarheid wordt opzet. Vanzelfsheid wordt moedwil. O, de wet maakt den zondaar veel, veel schuldiger dan hij reeds is.

Trouwens, als men in het hiervolgende citaat de uitdrukking „wet“ vervangt door den term „de letter“ (want daarover loopt het in dien bepaalden zin) blijkt wel sterker nog, dat Dr. v. Andel iedereen het recht ontzegt, een tegenstelling te maken tusschen de „letter“ als iets uitwendigs („theologie“) en den Geest als het inwendige („de religie“). Dr. v. A. zegt:

Toch is er ook tusschen wet en Geest een nauw verband. Want de wet is een werktuig der genade, een werktuig van den Geest. De bedoeling der wet is op zichzelf een bedeeling des rechts, maar, in verband gezet met het groot geheel van het genadeverbond, is zij een onderbedeeling, een der typische vormen van dat verbond der genade. De wet dient om den zondaar aan zijn zonde te ontdekken, hem van zonde te overtuigen, hem zijn doodstaar te doen kennen. Dat wil God hem leeren, opdat hij de onmisbaarheid van den Geest, de noodzakelijkheid van de wedergeboorte erkennen zal. Zoo is de wet een onderwijzeres Gods in dienst der genade.

Men kan dan ook de letter in den aangegeven zin niet missen. Wie ze niet uit „den Geest“ aan de gemeente predikt, doet haar te kort. Wie bij de „letter“ blijft staan, die blijft onder het Nieuwe Testament. Wie er zich van los maken wil, of zelfs maar haar waarde wil verdoozelen, blijft ook onder het Nieuwe Testament staan, omdat hij niet eens aan het Oude, den onderbouw van het Nieuwe, toekomt. Om der wille van het Nieuwe moet men de „letter“ van het Oude Testament ook naar voren brengen; alleen het standpunt, het gezichtspunt is nu anders en rijker dan vóór het N. T. Dr. v. Andel zegt, dat God zelf zich nu nog bedient van „de letter“ (de wet):

Als God ons in eigen ervaring doet ondervinden, dat de wet doodt, is het tevens Zijn bedoeling ons te doen ervaren, dat de Geest levend maakt. Het onderwijs Gods is tweezijdig: Hij leert ons de dooende werking van de wet kennen, maar tegelijk ook de levendmakende werking van den Geest.

Tot zoover Dr. H. A. v. Andel.

Ook in Nederland is onlangs over dien tekst gepreekt, en wel door Dr. J. G. Geelkerken. Men zal in zijn preek onmiddellijk verschil zien met wat Dr. v. Andel zegt: Het zou in gewone gevallen geheel overbodig zijn daarover te spreken. Maar men heeft ons aller aandacht voor die preek gevraagd; ze bevat heel duidelijk een apologie tegen wat Dr. G. meent, dat als beschuldiging tegen hem ingebracht wordt, en ze laat anderzijds ook heel duidelijk zien, dat hij bezwaren heeft tegen degenen, met wie hij in conflict kwam.

Welnu, we geven eerst iets uit die apologie:

Daarmede is volstrekt niet gezegd — gelijk men ten onrechte wel meent uit dit woord van Paulus te mogen afleiden — dat er in de nieuwe bedeeling geen plaats meer zou zijn voor de letter. Niet voor een geschreven Godsopenbaring, niet voor een Heilige

Schrift, niet voor heiligmissschriften, niet voor een geschreven leer. Dat de dienaren van dit nieuwe Testament ongeletterden zonden moesten zijn of zich althans niets zouden hebben aan te trekken van hetgeen er letterlijk in den Bijbel staat. Dat men de letter in Schrift en Belijdenis naar willekeur kan vervluchten en verwazen, vervagen en verwerpen. Dat het alleen aankomt op den geestelijken zin, op de symbolische betekenis, op de idee. Dat het een en het al is de „geest“ der Schrift, de „geest“ van het Evangelie, de „geest“ der Belijdenis, de „geest“ van het Christendom. En het godsdienstige leven opgaat in stemming, innerlijke ontroering, bewogenheid des gevoels, religieuze speculatie.

Wie Paulus kent, weet beter. Dit kan hij niet bedoeld hebben. Voordurend haalt hij letterlijke uitspraken van het Oude Testament aan. Doorlopend baseert hij zich op „de Schriften“. Soms beroept hij zich zelfs op een enkele letter der geschreven Godsopenbaring. En zoo zullen ook alle waarachtige dienaren des nieuwen Testaments met hem doen. Zoo wilt immers ook gij het, mijn waarde Ambroeder! evenals ik, wat men ook anders van ons vermoede of bewere.

Dit klinkt als een pleit ter verdediging. Maar het verslaat geen enkelen aanvallor, omdat ieder, die het met de exegese nauw neemt, aanstonds bemerkt, dat de spreker het woord „letter“ nu heel anders neemt dan de tekst. In den tekst betekent het (ook volgens Dr. G. „de wet“). Hier gaat het betoog ongemerkt over op „geschreven Godsopenbaring, belijdenis, geschreven leer, letterlijke uitspraken“, enz. Maar daarover liep het niet in den tekst, en evenmin in de tegen den kring van dezen prediker ingebrachte bezwaren.

En nu volge het gedeelte, waarin de predikant zelf eenigszins offensief optreedt. Hij zegt (de lezer bemerkt, dat de ambtsbroeder, hier bedoeld, Dr. Buskes is, die door Dr. G. bevestigd werd):

Doch eveneens wilt ook gij, met mij, uit dit apostolisch woord van mijn tekst de waarheid beluisteren, dat het er bij den dienst des nieuwen Testaments niet om gaat, ten diepste en ten laatste, om der gemeente alleen maar de letter voor te houden, zelfs de letter der Schrift. Dat wij met onzen dienst er niet zijn, wanneer wij uitsluitend het Woord — en dit dan, gelijk men maar al te vaak gelieft te doen, volkomen gelijk en gelijkvormig gaucht met de Schrift — louter verstandelijk, bloot nitwendig tot de menschen hebben gebracht, de letter hebben uitgelegd en toegelicht voor het denkend brein, populair hebben getheologiseerd. Wij willen alnimmer vergeten, dat wij de bediening hebben, niet van de letter, niet van de theologie, maar van de religie, maar van den Geest. Van den Geest, die het te boek gestelde Woord, de Schrift, de letter ook door onzen dienst als middel gebruikt voor Zijn werk. Van den Geest, in wiens bedoeling het er om gaat, dat die het Woord hooren in persoonlijke relatie komen met de realiteiten der geestelijke wereld Gods, waarvan de Schrift ons bewust maakt; hun ziel in relatie met God, den God des Woords zelf en met zijn Christus, met Jezus en zijn heil; door den Heiligen Geest, die het hart, het binnenste des menschen bewerkt.

Inderdaad, dit is een der ernstigste gevaren van onzen tijd, dat terwyl enerzijds de Schrift wordt losgelaten en haar letter wordt verdoozeld tot idee van den menschelijken geest, anderzijds met name ook in onzen kring een historisch geloof waant, dat de letter genoeg, alles is, haar verstandelijke kennis het vaste en veilige voor tijd en eeuwigheid, en zoo de Geest overbodig wordt gemaakt, verdoord en bedroefd, verzaakt en vergeten wordt. Dit is de inzinking, de dorheid en de doodschheid in zoo menig kerkelijken kring, dat men altijd weer wil de „steenen tafelen“ in plaats van den levenden God, altijd weer den dienst van de letter in plaats van den dienst van den Geest, de letter, star, levenloos als zij in zichzelf is, nitwendig voorgehouden en opgelegd. Terwijl toch de dienst van het nieuwe Testament, zoo geheel anders, bedoelt levend instrument te zijn van den Heiligen Geest, die ons innerlijk bewerkt, en het hart levend maakt en levend houdt.

Het zou alles goed en wel zijn, als hier met den tekst gewerkt wordt. Maar die tekst ligt hier over den rand van den preekstoel heen. Van de „letter“ van Paulus (de wet) gaat het betoog nu ineens overspringen naar de „letter der Schrift“; en natuurlijk denkt iedereen aan de „letterlijke opvatting“ van bepaalde Schriftgedeelten. Een gedachtensprong, die, hoe ongeoorloofd ook, nog een heel eind groter genomen wordt, als vervolgens Paulus' oordeel over de „letter“ wordt overgedragen op verstandelijke prediking (ook over het N. T.), toelichting van de letter (van elken willekeurigen tekst uit ieder willekeurig boek) populaire theologie. Al wat dan verder gezegd wordt tegen bloot historisch geloof, klinkt heel aanvallend, maar het is een aanval tegen windmolens, want ieder onzer is het ermee eens en Dr. G. kan niet bewijzen, dat hij op die dingen wijst en anderen dit nalaten. Ook is het een aanval met ondeugdelijke wapenen; want de exegese is hier geheel en al zoek, omdat zij helaas de „letter“ (nu eens anders gebruikt dan Paulus wil, zoo jammerlijk ontrouw werd).

Het spreekt vanzelf, dat Dr. G. mans genoeg is, om dit alles even goed te begrijpen als ieder. Zelfs wil ik dadelijk opmerken, dat hij in het begin van de preek wel degelijk getoond heeft, bij „wet“, aan de oudtestamentische „bedeeling“ te denken. Ik haal dit alles dan ook alleen aan, omdat hij de legendevorming ten aanzien van de Geref. Kerken bevorderlijk was met behulp van een tekst, die, als hij tot het eind toe was nitgelegd, de Geref. Kerken en de theologie van haar belijders zeer

sterk zou den Goes G. gemeen voorstelli geven, ge naast elk wijs, dat dat men kleurden om te be ziet, en wordt, o haar wel Hier s maar een Kerken.

Te half re gelezen vers Prof. Dr. misste voor, die na 4 S worden ge De Comm gesteld, om Ouderling voeging: „te Op voorst men den te Prof. Dr. lijke Commi der Synode. Elk onder gemeene ste Dr. Koppens zocht, dat hi op deze Syn De Comm alniten: „De Syno digen en gew richt, beslui te verleene Acta der Syn Conform De praese hartelijk dan „Wees er arbeid niet a niet, want o wordt, zal F Prof. Hoe misste rappo reformeerde worden, van Da C Vern Het rappi geen enkel E Synode besle Vermaat de heid zal wor Naar aan werd vastge wordt, de K uingenoodig behandeld w Te ruim 1

De middag Prof. Dr. kerkrechtelij Leeuwen van Het rappo Uw Comm Dr van Leer a, dat er k schrift teger ingediend bij b, dat het ren, omdat e was in de node in het c schrift bij d gewenscht wachten: c, dat bove nitgesteld w iemand verpl d, en hiery Kerkraad v De conclusi De zitting: node zou dan De Synodi gram ontvan Ik betuig rechten danke gevoelig vo

Van dit tel deeling, gedaa De zitting: waarna de p Appel non malsen, die v wezig was, v door opstaat Geref. Kerke De heer P den, zond be der Geref. K nielt werd, t tegenstemmer eens, 8 waren Te half th Te ruim 1 Prof. Dr. 3 der kerkrecht mans over de rapport komt „De Synod arbeid, de ha 246 acta Ass